

הבירה [בית גדול], הרי בעל הגמל חייב על נזקי הבית, מפני שלא היה צריך להרכות כל כך בהעמסת פשתנו על הגמל, עד שיכנס לחנות.

הניח החנוני את נרו מבחוץ לחנות, וכתוצאה מכך נדלק הפשתן שעל הגמל, ושרף את הבירה, החנוני חייב, כי הוא הפרושע.⁽¹⁷⁹⁾

רבי יהודה אומר: בנר חנוכה, אם הנר שהניח החנוני בחוץ היה נר חנוכה, הוא פטור,⁽¹⁸⁰⁾ מפני שעשה זאת ברשות, שהרי מצוה להניח נר חנוכה על פתח הבית מבחוץ, משום פירסומי ניסא.⁽¹⁸¹⁾⁽¹⁸²⁾

הא דלא אמר "רוצה אני", אלא נשאר בסירובו למכור, והוא לוקח ממנו בעל כרחו, אז המקח אינו קיים, ולכן הוא נקרא חמסן, למרות ששילם לו על כך.⁽¹⁷⁷⁾

מתניתין:

ב-20 גין, ניצוץ של אש, שיצא מתחת הפטיש, והזיק, חייב המכה בפטיש על הנזק.⁽¹⁷⁸⁾

גמל שהיה טעון פשתן, ועבר ברשות הרבים, ונכנס פשתנו לתוך החנות, ודלקו, נדלק הפשתן בנרו של חנוני, שהיה דולק בתוך החנות, והדליק הפשתן הבוער את

הוא לא נקרא חמסן, ובלא אמר "רוצה אני" הוא נקרא חמסן, ומכל מקום המקח קיים. עצמות יוסף קידושיין [ב ב] ד"ה וברין, ועוד אחרונים.

178. ואין החיוב מצד אדם המזיק, כי לא מדובר שהכה כל כך בכח עם הפטיש עד שהגץ הלך מכתו בלבד בלי סיוע הרוח, שאם כן, היה צריך לשנות את המשנה גבי נזקי אדם, ולא כאן בעניני נזקי אש. אלא שהגץ הלך על ידי רוח מצויה וחיובו הוא משום אש. תוס' לעיל [ס א] ד"ה רב אשי.

והרמב"ם [חובל ומזיק ו יא] כתב: הרי זה חייב כמי שזרק חץ או זרק אבן. משמע שהוא מפרש שהחיוב מטעם אדם המזיק.

179. אף על הפשתן. רמב"ם [נזקי ממון יד יג].

180. וגם בעל הגמל פטור. הרי"י מלוניל. פני יהושע לעיל [כב א] ד"ה בגמרא. וראה שפת אמת שבת [כב א].

181. כתב הרשב"א: ומיהו, לא כל המוציא ב"רשות מצוה" פטור, שאלו עשה "סוכה דמצוה" על פתח ביתו מבחוץ, והזוקק בו, חייב.

177. ורק מדרבנן הוא נקרא חמסן. אבל חמסן דאורייתא, הוא גזלן שאינו משלם, אבל אם נותן דמים תמורתו הוא אינו פסול מן התורה. ואף שעובר בלאו של "לא תחמוד", אינו נפסל בגלל זה, משום שהלאו של לא תחמוד משמע לאינשי שהוא רק כשאינו נותן דמים, וכמבואר בבבא מציעא [ה ב]. תוס' ד"ה חמסן.

ואילו התוס' הרא"ש בבבא מציעא שם כתב, שלמסקנת הסוגיא שם, חמסן דאורייתא הוא במקום שמאלץ את הבעלים למכור לו, ונותן לו את דמי החפץ, אלא שלא אמר הבעלים "רוצה אני לתיתו לך בדמים". וכשאמר הבעלים [בעקבות האילוצן של החמסן] "רוצה אני", הוא אר חמסן מדרבנן.

והרמב"ם לא הביא בדין "תליוהו וזבין", שחל המכר דוקא אם אמר המוכר "רוצה אני". והקשו עליו מסוגייתנו, שמבואר בה שרק כשאמר המוכר "רוצה אני", מקחו קיים.

ויש שכתבו, שהרמב"ם מבאר את תירוץ הגמרא שהחילוק בין אמר רוצה אני ללא אמר רוצה אני אינו לענין קיום המקח. ובשניהם מקחו קיים. אלא שבאמר המוכר "רוצה אני"

גמרא:

אפשרות להניחה למעלה מהגמל. (183)

ודחינן את הראיה: אמרי: לעולם אימא לך שאפשר להניח את הנר חנוכה אפילו למעלה מעשרה טפחים.

מאי אמרת, שאם כן יאמר בעל הבירה לחנוני: אבעי לך לאנוחה את הנר חנוכה למעלה מנגמל ורוכבו. אין זו טענה! כיון דבמצוה קא עסיק, מאחר שהחנוני עוסק במצות נר חנוכה, כולי האי לא אטרחה רבנן, עד כדי כך לא הטריחו אותו חכמים שיניח את הנר כל כך גבוה למעלה מהגמל. ולכן אין הוא נחשב פושע. (184)

אמר רב כהנא: דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום: נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה, פסולה. (185) כי

אמר רבינא משמיה דרבא: שמע מינה מדרבי יהודה, הפוטר בנר חנוכה, שמצוה להניחה, את נר החנוכה, בתוך עשרה טפחים מהארץ.

דאי פלקא דעתך שאפשר גם להניחה למעלה מעשרה טפחים, אם כן אמאי אמר רבי יהודה שבנר חנוכה החנוני פטור? לימא ליה בעל הבירה לחנוני: הוה ליה לאנוחה, היה לך להניח את נר החנוכה למעלה מנגמל ורוכבו, כדי שלא תישרף הבירה כשיעבור גמל טעון פשתן, ומאחר שלא עשית כן, פשעת, ואתה חייב לשלם!

אלא, לאו, שמע מינה: מצוה להניחה בתוך עשרה טפחים מהארץ, ולכן לא היתה לו

”ודילמא אי מיטרחא ליה טובא, אתי לאימנעויה ממצוה“.

וכתב הרא”ש, שאף על פי שנדחתה הראיה, מכל מקום, הדין הוא אמת, שמצוה להניחה בתוך עשרה טפחים, שאז יש יותר פירסומי ניסא, שרואים שהוא נעשה רק לצורך מצוה, כי נר העשוי להאיר מניחים אותו במקום גבוה להאיר למרחוק.

אולם הרבה ראשונים סוברים, כיון שנדחתה הראיה, נדחו דברי רבינא, ומותר להניחה אף למעלה מעשרה.

ויש שכתבו, שאדרבה, משום הידור מצוה צריך להגביהה למעלה מעשרה טפחים כדי להרבות בפירסומי.

185. לפי הכלל שהגמרא אומרת בריש מסכת סוכה שבדבר שהוא מדאורייתא תני “פסולה”, ובדבר שהוא מדרבנן תני תקנתא, היה צריך לומר כאן “ימעט” כמו במבוי. אלא משום שהוא

אלא רק בנר חנוכה, שמצוה להניחה דוקא על פתח ביתו משום פרסומי ניסא.

182. ורבנן מחייבים אף בנר חנוכה. והטעם, כתב הרמב”ם [שם]: מפני שהיה לו לישב ולשמור.

183. הקשה הרשב”א בשבת [כא ב], שעדיין אין ראייה אלא שצריך להניח למטה מגמל ורוכבו, אבל מנלן שצריך להניח למטה מעשרה טפחים, שהוא הרבה יותר נמוך?

ותירץ, מסתבר שנתנו לו חכמים שיעור כמו אחד מהשיעורים הקבועים בשאר מצוות. וכיון שאי אפשר לומר שהשיעור הוא עד עשרים אמה כמו בסוכה ומבוי [שהרי עשרים אמה הוא למעלה מגמל ורוכבו], על כרחך צריך לומר שהשיעור הוא עשרה טפחים, שהוא הכשר סוכה.

184. בשבת [שם] כתוב בגמרא בלשון אחר

האנשים אינם רואים בגובה כזה, ואין כאן שאף הם פסולים למעלה מעשרים אמה. (187) פירסומי ניסא, (186) כסוכה ובקורת המבוי,

הדרן עלך הכונם

שזה דוקא כשמניחה בחוץ אבל כשמניחה בבית, אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה, כדאמרינן גבי סוכה, שאם דפנות הסוכה מגיעות לסכך, אפילו למעלה מעשרים אמה כשרה כיון ד"שלטא ביה עינא" על ידי הדפנות. ונראה לי, שאין הנדון דומה לראיה. שהתם, בעינן שתשלוט עינו בגג, וכיון שמחציתו מגיעות לגג, על ידם ישלוט עינו בגג. אבל הכא, שצריך שישלוט עינו בנרות, כיון שהוא למעלה מעשרים אמה דלא שלטא ביה עינא, מאי נפקא מינה בגג, שהוא עדיין גבוה מהנרות, ובשבילו לא שלטה ביה עינא בנרות.

187. רק בעיקר הדין הוא דומה לסוכה, אבל אין הטעם שזה. כי בחנוכה הטעם הוא משום דלא שלטא ביה עינא, ואילו בסוכה הטעם הוא משום דבעינן דירת ארעי, ולמעלה מעשרים הוי דירת קבע. ריטב"א שבת [כב א].

מסיים "כסוכה", לכן נקט לשון פסולה. אי נמי, אם היה נוקט לשון "ימעט", היה צריך להאריך ולומר שיכבה, וימעט, ויחזור וידליק. שהרי לא יועיל למעט את גובהה בעודה מודלקת, וכמו שאמרו: נר חנוכה שהדליקה בפנים, והוציאה בחוץ, לא עשה כלום. לכן נקט לשון פסולה. תוס' ד"ה פסולה.

והרשב"א הוסיף, שאם יכבה, ויחזור וידליק, אין זה "תיקון", אלא הדלקה אחרת.

ובריטב"א ריש מסכת סוכה כתב, שאפילו אם נאמר שאין צריך לכבותה [למאן דאמר הנחה עושה מצוה], ויכול להשפילה כך, כשהיא דלוקה, מכל מקום, כשעוקרה ממקומה היינו פסולה. ולא דמי לסוכה ומבוי, שיכול לתקנם מבלי לנגוע בסכך ובקורה, אלא שימעט את האויר למטה על ידי הגבהת קרקעיתה.

186. כתב הטור [תרעא]: כתב ה"ר יואל הלוי,

פרק מרובה

ג. נפקד שהפקידו בידו כל חפץ וטען שנגנב החפץ ממנו באופן שפטור הוא מלשלם לפי דיני השמירה המוטלים עליו, ונשבע על כך, ונמצא החפץ בידו, הרי זה משלם כפל; ואם היה הפקדון שור או שד, וטען עליו שנגנב, ונשבע עליו, ואחר כך טבחו או מכרו, הרי זה משלם ארבעה וחמשה.

ודינים אלו מתבארים במשנתנו, ובסוגיא שעליה.⁽¹⁾

א. פרק זה עוסק, רובו ככולו, בעניני גניבה, טוען טענת גנב, טביחה ומכירה, וכן במסתעף מזה לענין עדים שזממו בשקר לחייב אדם על גניבה טביחה או מכירה.

ב. גנב משלם תשלומי כפל, ואם טבח או מכר את השור או את השה שנגנב, הרי זה משלם חמשה בקר תחת השור, וארבע צאן תחת השה.

1. גדר טוען טענת גנב:

א. פרשת גנב המשלם תשלומי כפל, ופרשת טוען טענת גנב, שתי פרשיות נפרדות הן בתורה, וכפי שיחבאר בסוגיא שעל משנתנו, ויש לשאול: למה צריכים אנו פרשה מיוחדת ל"טוען טענת גנב", ומדוע אינו גנב ככל הגנבים, שהרי מחזיק הוא את החפץ ברשותו מבלי ידיעת הבעלים, ואם כן הרי זה גנב; ובכלל זה יש לדון, למה דוקא כשטען טענת גנב הרי הוא חייב, ואילו כשטען שנאבד ממנו החפץ אינו חייב כפל, והרי בין כך ובין כך גנב הוא.

וב"אבן האזל" פרק ד מגניבה הלכה ב צידד לפרש, שבלי שבועה אינו נעשה גנב ולא גולן, כי היות וצריך הוא עדיין לישבע, ובית דין יורדים לנכסיו אם לא ישבע, ואפשר שמתוך כך יודה, אם כן עדיין לא נשלמה גזילתו וגניבתו עד שישבע, [ראה שם בד"ה ונראה דבטוען]; ואילו לאחר שנשבע אין לחייבו משום גנב, משום שאין זה דומה לגניבה, שבשעה שהדבר נחסר מן הבעלים, אין הבעלים יודעים מזה מאומה, אבל בטוען טענת גנב או אבד, היות ואין

הגניבה נשלמת אלא בשבועה, ובשעה זו כבר יודעים הבעלים מחסרון הפקדון, אלא דיש אצלם ספק אם הנפקד אומר אמת שהדבר נגנב ממנו או אומר שקר, ובאופן זה אין זה דרך גניבה, [ראה שם בסוף הלכה ב, וראה שם מה שהוסיף בזה].

ב. ב"אור שמח" [גניבה ד י] כתב, שחיובו של טוען טענת גנב ביסודו הוא אפילו כשלא נשבע, ומה שלא חייבה התורה אלא בשבועה, הוא משום שעד שלא נשבע הרי חייב הוא לשלם את ערך הגניבה למפקיד, שאין שומר נפטר עד שלא יישבע, ולכך לא חייבתו התורה אלא כשנשבע ונפטר מן הבעלים; ומטעם זה כתב שם, שבאופן שאין השמירה מחייבתו בשבועה, הרי הוא חייב כפל אף כשאינו נשבע, [ראה שם שצידד לומר, שהתוספות נו ב נסתפקו ביסוד זה, ראה שם; וראה שם עוד, שכל זה הוא דוקא כשהשמירה אינה מחייבת בשבועה, אבל אם נפטר משבועה מצד אחר, אין הוא חייב כפל, שלא חייבתו תורה אלא על דרך הרוב והמצוי].

מתניתין:

מרובה היא מדת תשלומי כפל⁽²⁾ שמשלם גנב, או נפקד ה"טוען טענת גנב" על פקדון שבירו, ונמצא שהוא בידו –

ממדת תשלומי ארבעה וחמשה שמשלם גנב אם טבח או מכר את גניבתו, [או את הפקדון אחר שטען עליו טענת גנב]; כלומר: מדת תשלומי כפל נוהגת במידה מרובה מאשר תשלומי ארבעה וחמשה:

שמדת תשלומי כפל המשתלמת על גניבה או כשטען טענת גנב, נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים, ובין בדבר שאין בו רוח חיים.

ואילו מדת תשלומי ארבעה וחמשה המשתלמת על הטביחה או המכירה, אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד, שנאמר:

"כי יגנוב איש שור או שה, וטבח או מכרו,

חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה".

אבל לענין הבא אין הבדל בין תשלומי כפל לתשלומי ארבעה וחמשה:

אין הגונב אחר הגנב [הגונב מבית הגנב] משלם תשלומי כפל לא לגנב ולא לגנב.⁽³⁾

ואף לא הטובה ולא המוכר אחר הגנב, כלומר: הגונב מבית הגנב וטבח או מכר אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

גמרא:

שנינו במשנה: מרובה מדת תשלומי כפל ממדת תשלומי ארבעה וחמשה, שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים, ומדת תשלומי ארבעה וחמשה אינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד:

משלם תשלומי כפל לגנב; ובדין תשלומי קרן לגנב ראשון, ראה לקמן סח א שמבואר שם, שהוא משלם תשלומי קרן לגנב ראשון, וראה שם בהערות.

ג. דין תשלומי קרן לגנב בגונב אחר הגנב:

דעת ה"קצות החושן" [לד ג], שאין על השני תורת גנב ולא תורת גולן ואף אינו עובר בלאו ד"לא תגנוב" או "לא תגזול", אלא שאם החפץ הנגנב הוא בעין הרי בכל מקום שהוא הרי הוא של הנגנב; וטעמו הוא, משום שכשמיעטה התורה "וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב" [וכמבואר טעם זה ברש"י], אין זה רק מיעוט על תשלומי כפל, אלא מיעוט מדין גנב ומדין גולן, שאינו נקרא גנב או גולן כשגנב מבית הגנב; והגדר בדין זה הוא, משום שהרי חפץ שנגנב

2. "מרובה" בקמ"ץ תחת הבי"ת; וב"מלאכת שלמה" הביא לנקד "כפל": בכ"ף קמוצה, וצירי תחת הפ"א, ראה שם.

3. א. ומשום שנאמר: "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור, וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים", ודרשו חכמים: "וגונב מבית האיש, ולא מבית הגנב", רש"י.

ב. לכאורה היה נראה, שלכך נקט התנא לשון "אחר הגנב", ולא "מן הגנב", משום שאין התנא בא להשמיענו שאינו חייב לגנב, אלא שאינו חייב לגנב, ובה שייך לשון "אחר הגנב", כלומר: אחר שנגנב הדבר מן הנגנב, שוב אין חייבים על גניבתו השניה; אך מדברי רב בגמרא סד ב על משנתנו, וכן מדברי הגמרא לקמן סט ב משמע, שבכלל דין משנתנו שאינו

הטוען טענת גנב בפקדון, הרי זה משלם תשלומי כפל; ואם טבח ומכר את הפקדון שבידו אחר שטען עליו טענת גנב, הרי זה משלם תשלומי ארבעה וחמשה.⁽⁴⁾

ומשנתנו מסייעת לדין זה, כי לכן לא חילקה המשנה בדין זה בין תשלומי כפל לתשלומי ארבעה וחמשה.

איכא דאמרי ניש שאמרו את השמועה הזו באופן אחר]:

לימא, האם אכן נאמר שמשנתנו — שלא חילקה בין כפל לארבעה וחמשה לענין טוען טענת גנב — מסייע ליה לרבי הייא בר אבא, דאמר רבי הייא בר אבא אמר רבי יוחנן: הטוען טענת גנב בפקדון משלם תשלומי כפל, טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה?

ועל כך אמרו בבית המדרש: לא תסייע לדברי רבי יוחנן ממשנתנו, כי מי האם קתני במשנתנו "אין בין" מדת תשלומי כפל

מדייקת הגמרא: ואילו את ההבדל הבא בין תשלומי כפל לתשלומי ארבעה וחמשה, דהיינו:

"מדת תשלומי כפל נוחת בין בגנב בין בטוען טענת גנב", כשם שהגנב משלם תשלומי כפל, כך הטוען על פקדון שהפקד בידו שהוא גנב, ונמצאת הגניבה בידו הרי זה משלם תשלומי כפל.

"ואילו מדת תשלומי ארבעה וחמשה, אינה נוחת אלא בגנב בלבד", שאם לאחר שטען הנפקד על הבהמה שהיא גנבה, הלך הוא עצמו וטבח או מכר את הבהמה, אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה —

חילוק זה לא קתני במשנתנו. ואם כן:

משנתנו מסייע ליה לרבי הייא בר אבא המחייב על טביחה ומכירה לאחר שטען טענת גנב!

דאמר רבי הייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מקום אם לא הוסיף בגניבה הוא עצמו או אחר, כי אז מן הסברא פטור הוא, היות ולא הוסיף כלום; אך אם הוסיף הגנב עצמו או אחר בגניבה, וכגון שקנה את החפץ בשינוי, שהוסיף בגניבה, שהרי מתחילה היה החפץ של הבעלים, ועכשיו יצא החפץ מבעלותם, כי אז חייב הוא על מעשה זה קרן; ומכל מקום בכפל אינו חייב, שמיעוט התורה שאין הגונב אחר הגנב [ולא הגנב בעצמו אחר שגנב] חייבים בכפל, הוא מיעוט אפילו כשהוסיף בגניבה השניה יתר על הגניבה הראשונה.

4. מקורו של רבי יוחנן מתבאר לקמן בגמרא סג ב.

מבית הבעלים חשוב "אינו ברשותו" של הבעלים, וכפי שיתבאר בגמרא לקמן סט ב, [ואין זה כמו פקדון שהוא ברשות הבעלים גם כשהוא ביד הנפקד], ולכן אינו נקרא גנב ולא גולן כשגנבו מבית הגנב או מבית הגולן.

וביאר שם עוד, שטעם זה אין חייב הגנב או הגולן עצמו כשנתייקר החפץ, ואף שעדיין החפץ הוא ברשותו, והוא עדיין גונב או גולל, וזה הוא משום שכל שהחפץ "אינו ברשותו" של בעליו, שוב אין חייבים עליו בתורת גנב או גולן. וב"נתיבות המשפט" [שם סק"ה], כתב [על פי ביאורו של ה"אמרי משה" סימן ל אות ו], שמיעוט התורה "וגונב מבית האיש", אינו אלא מיעוט על כפל, אך אינו מיעוט על הקרן; ומכל

למדת תשלומי ארבעה וחמשה אלא החילוק ששינינו במשנתנו, עד שנכריח מזה, שאין הבדלים נוספים ביניהם!?

והלא לא כך קתני, אלא "מרובה" קתני במשנתנו —

ואם כן, יש לומר שתנא [שנה] התנא חילוק אחד, ושייר חילוקים נוספים שבין כפל לארבעה וחמשה, וכגון בטוען טענת גנב.

שינינו במשנה: שמדת תשלומי כפל נוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים ובין בדבר שאין בו רוח חיים:

ומפרשת הגמרא: מנא הני מילי שתשלומי כפל נוהגים אף בדבר שאין בו רוח חיים?

דתנו רבנן: כתיב בתורה בפרשת "שומר חינם":

"כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב מבית האיש [ואמר הנפקד שהפקדון נגנב מביתו].

אם ימצא הגנב [נחלקו תנאים לקמן סג ב בפירוש הפסוק: יש אומרים כפשוטו, ובגנב הכתוב מדבר; ויש אומרים: אם ימצא שהנפקד עצמו גנבו⁽⁶⁾] ישלם שנים [הגנב, או הנפקד שטען: "נגנב ממני"].

אם לא ימצא הגנב [כאשר טען הנפקד], ונקרב בעל הבית אל האלהים [וכבר נקרב

הנפקד אל בית הדין לשבועה] אם לא שלח ידו במלאכת רעהו.

[כי אז] על כל דבר פשע [שימצא שקרן בשבועתו], על שור על חמור על שה על שלמה [שהופקדו אצלו, או] על כל אבידה [שמצא] אשר יאמר [העד, כלומר: שני עדים] כי הוא זה [אשר נשבעת עליו שנגנב, הרי הוא אצרך], עד האלהים [הדיינים] יבוא דבר שניהם [שני העדים כדי שיחקרו בית הדין את העדות, ואשר ירשיעון אלהים [הוא] ישלם שנים לרעהו" [כלומר: אם כשרים הם העדים וירשיעוהו לשומר, כי אז ישלם השומר שנים, ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממים, כי אז ישלמו הם שנים לשומר, כאשר זממו להפסידו], וזו היא פרשת "טוען טענת גנב".

ואנו למדים, לפי המידה האומרת ש"כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט", על מה חייבה התורה כפל בטוען טענת גנב.⁽⁶⁾

"על כל דבר פשע", הרי כלל.

"על שור על חמור על שה על שלמה", הרי פרט.

"על כל אבידה", הרי חזר הכתוב וכלל —

וכך היא המידה בתורה: "כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט".

מזה הפרט — שור חמור שה שלמה —

טענת גנב" [אם לא ימצא הגנב ... ישלם שנים לרעהו], הלימוד מפרשה זו הוא הן על גנב והן על "טוען טענת גנב", כי "על כל דבר פשע" מתיחס גם לגנב עצמו; אבל לדעת הסובר שכל הפרשה אינה עוסקת אלא ב"טוען טענת גנב",

5. ואילו גנב עצמו נלמד מפרשה אחרת, וכפי שיתבאר בהמשך הסוגיא.

6. לדעת הסובר שפרשה זו עוסקת הן בגנב [אם ימצא הגנב ישלם שנים] והן ב"טוען

מפורש: דבר המטלטל וגופו ממון [הוא בעצמו שזה ממון], אף כל דבר המטלטל וגופו ממון חייבים עליו כפל.

יצאו – מדין טוען טענת גנב ומדין כפל בכלל – קרקעות, שהרי הן אינן מטלטלין.⁽⁷⁾

וכן **יצאו עבדים**, שהרי הם הוקשו לקרקעות במאמר הכתוב: "והתנחלתם אותם [את

העבדים] לבניכם אחריכם לרשת אחוזה לעולם בהם תעבודו", וכשם שאין משלם כפל על הקרקעות, כך אינו משלם כפל על העבדים.

וכן **יצאו שטרות** חוב שהופקדו בידי שומר, שאף על פי שהן מטלטלין, הרי אין גופן ממון, אלא גורמים הם לגבות ממון מן הלווה.⁽⁸⁾

חייב הוא לשלם את ערך הגניבה למפקיד, ולכך לא חייבתו התורה אלא כשנשבע; ומטעם זה, באופן שאין השמירה מחייבתו בשבועה, הרי הוא חייב כפל אף כשאינו נשבע.

וב"קהלות יעקב" [הנדמ"ח ב"ק סימן לו אות א], כתב, שסברתו נסתרת לכאורה מדברי תוספות אלו, שהרי לפי סברת ה"אור שמח" אין מקום לקושייתם, כי היות ופטור הוא מן השבועה, אם כן היה מן הדין לחייבו אפילו בלי שבועה, ושפיר הוצרכה התורה למעט קרקעות מן הכפל.

ד. עוד הקשו התוספות: איך תמצא גניבה בקרקע!?

ותירצו בתירוץ ראשון, דמשכחת לה במשיג גבול; ובתוספות רבינו פרץ, כתב, שמשכחת לה גניבה בקרקע ב"טוען טענת גנב", כגון שמסר לו קרקע לשומר, והשומר טוען שאחרים השיגו הגבול, ונמצא שהוא עצמו הסיג את הגבול; פירוש: כגון שמסר לו קרקע מסוימת לשומר, והיו סביבה כמה בעלי קרקעות, וכשבא המפקיד לתבוע את קרקעו, מצא שהקרקע קטנה מכפי שהיתה, וטוען הנפקד שאחד משכני הקרקע הסיג את הגבול, ונמצא שהוא עצמו הסיג את הגבול, וראה "אילת השחר".

וראה עוד בתוספות שתירצו באופן אחר.

8. הגר"ח [חידושי הגר"ח אות רמב בהוצאת

הרי שהלימודים בגמרא כאן אינם אלא על טוען טענת גנב, והלימודים על גנב עצמו מתבארים מדרך סג ב ואילך; וראה "פני יהושע" כאן.

7. א. הקשו התוספות: הרי פסוק זה בטוען טענת גנב הוא עוסק [לדעת הסובר, שפרשה זו כולה עוסקת ב"טוען טענת גנב" בלבד, וכפי שפירשו קושייתם בשבועות מב ב ד"ה על], והוא הרי אינו חייב אלא בשבועה, ואם כן מה צריך למעט טוען טענת גנב בקרקע, והרי כשקפץ ונשבע אינו חייב כפל אלא כשהשביעוהו בית דין, ובית דין הלוא אין משיביעין על הקרקעות!?

ותירצו, דמשכחת לה כגון שנשבע על ידי גלגול.

ב. והקשה ב"קובץ שעורים" אות ג, והרי באותה משנה שהביאו התוספות [בבא מציעא נז ב] להוכיח שאין משיביעין על הקרקעות, מבואר גם ששומר שכר אינו משלם, ובהכרח שכל דיני שמירה נתמעטו בקרקעות, ואם כן ממילא נתמעט גם חיוב כפל ב"טוען טענת גנב", שהוא מדיני השומרים! ? וראה מה שיישב בזה, וראה גם ב"אילת השחר" ד"ה וחזונו.

ג. ב"אור שמח" [גניבה ד י, הובא בהערה 1] כתב, שחיובו של טוען טענת גנב ביסודו הוא אפילו כשלא נשבע, ומה שלא חייבה התורה אלא בשבועה, הוא משום שעד שלא נשבע הרי

שמה תאמר: **אי מה הפרט שור, חמור ושה**
— מפורש: דבר שנבלתו מטמאה במוגע
ובמשא, אף כל דבר שנבלתו מטמאה במוגע
ובמשא חייבים עליו כפל —

ויצא אף ההקדש. שהרי "כי יתן איש אל
רעהו" כתיב בתחילת הענין, ואין השומר
רעהו של ההקדש. (9)

ואין מתחייבים להקדש שבועה בשום מקום, אם
 כן אין שייך שיגלגל עליו ההקדש שבועה,
 [וראה בזה באות ה].

ג. עוד הקשו התוספות: הרי לקמן עו א
 איתא: "וכן גונב הקדש מבית בעלים פטור, מאי
 טעמא: וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש",
 ולמה לנו שתי מקראות למעט את ההקדש?!
 ותוכן תירוצם הוא, שהכל דרשה אחת היא.

ד. **ואולם לשון הרמב"ם** [גניבה ב א] הוא
 [בקיצור]: "הגונב נכסי הקדש, אינו משלם אלא
 הקרן בלבד, שנאמר: ישלם שנים לרעהו ולא
 להקדש; וכן הגונב קדשים מבית בעליהן בין
 קדשי קדשים בין קדשים קלים, הרי זה פטור מן
 הכפל ומתשלומי ארבעה וחמשה, שנאמר וגונב
 מבית האיש ולא מבית הקדש", ומבואר
 שהרמב"ם סובר שאכן שתי דרשות הן, והאחת
 באה למעט את הגונב נכסי הקדש, ואחת באה
 למעט את הגונב קדשים מבית בעלים; וצריך
 ביאור מה החילוק ביניהם!?

וכתוב **בחיידושי הגר"ח** [אות רמט בהוצאת
 "מישור"] לבאר על פי יסודו של הגר"ח, שיש
 חילוק בין קדשי בדק הבית לקדשי מזבח,
 שקדשי בדק הבית הרי הם של ההקדש
 והקדושה נובעת מכח היות הנכסים נכסי הקדש;
 אבל קדשי מזבח אינם של ההקדש, ועדיין של
 בעלים הם, אלא שקדושה יש עליהם, ומכח
 הקדושה נעשה עליו "דין ממון גבוה", ואף
 שאין הם של ההקדש.

ועל פי זה ביארו שם, שהמיעוט "ישלם שנים
 לרעהו" ולא להקדש, הוא מיעוט בדין
 התשלומין, שאין מתחייבים כפל להקדש,
 ומיעוט זה אינו שייך אלא במקום שהתשלומים

"מישור"] כתב לבאר, שלשטר חוב יש שני
 שיוויים, האחד: שעל ידי השטר ניתן לגבות את
 החוב עצמו, והגונב את השטר מפסידו את החוב
 שאינו יכול לגבותו, ושיווי והפסד זה אינם בגוף
 השטר, אלא שעל ידי גניבת השטר נגרם למלוה
 הפסד כל החוב; השני: שיווי ערך הראיה
 שבשטר, שהרי היה אדם נותן ממון כדי שיהיה
 בידו שטר חוב שעל ידו יגבה את חובו, ושיווי
 זה הוא בגוף השטר, והגונב את השטר ממנו הרי
 זה כגונב חפץ בעל ערך ממוני.

ולפי זה ביאר, שאין המיעוט הנלמד כאן בא
 לפוטרו ממה שהפסידו את החוב כולו, שעל
 גרמא זו אינו חייב לשלם אף מבלי פסוק [ראה
 תוספות], ועיקר המיעוט שאף את ערך השטר
 כראיה אינו צריך לשלם, היות וסוף סוף אין
 לשטר ערך עצמי אלא משום שעל ידי זה יגבה
 את החוב, והוא הנקרא "אין גופו ממון"; וראה
 שם שביאר, דלגבי מזיק כשמזיק את ערך הראיה
 שבשטר אינו חייב לשלם אף מבלי פסוק, אך
 מדין גנב חייב הוא לשלם את הערך הזה אם לא
 פסוק, ראה שם מילתא בטעמא.

9. א. ברמב"ם [גניבה ב א] משמע, שהדרשה
 היא, מסוף הכתוב "ישלם שנים לרעהו" ולא
 להקדש.

ב. **הקשו התוספות** [נדפס בדף סג א]: והרי
 הקדש נתמעט מן השבועה, ולמה צריכים אנו
 למעטו מ"טוען טענת גנב"? ובתוספות
 בשבועות מב ב ד"ה על הוסיפו לבאר, שלא
 שייך לתרץ כפי שתירצו לעיל גבי קרקעות,
 שהוצרכה התורה למעט כשנשבע על ידי גלגול,
 משום שבהקדש אין שייך גלגול, פירוש: היות

במגע ובמשא, אין אכן חייבים עליו
כפל —

אבל **דבר שאין נבלתו מטמא במגע ובמשא**
— לא יתחייב עליהם כפל.

דחא אף על פי שנאמר "שלמה" והיא אינה גא-10
מטמאה במגע ובמשא, מכל מקום, כאשר
יש כמה פרטים, אין דורשים את כולם
כאחד, לומר שדי בדמיון לאחד מן הפרטים
כדי שיתרבה מן הכלל, אלא:

כל חד וחד [פרט ופרט] "**כלל ופרט** וכלל"
באפי נפשיה דרשינן ליה [כדרשה שלימה
של "כלל ופרט וכלל" הוא נדרש], כלומר:
כאילו לכל פרט מן הפרטים היו שני כללים
נפרדים —

והרי אילו היה כתוב "כלל שלמה וכלל",
ועוד "כלל שור וכלל", כי אז לא היינו
יכולים לרבות בעלי חיים מן הפרט של

אבל עופות — שאין נבלתן מטמאה במגע
ובמשא⁽¹⁰⁾ — לא חייבים עליהם כפל?

ועד שלא ביארה הגמרא מהיכן יודעים אנו
לרבות את העופות לכפל, תמהה הגמרא על
עצם העמדת השאלה:

ומי מצית אמרת הכי, שלא יהא חייב כפל
אלא על דבר שנבלתו מטמאה במגע
ובמשא!?

והא אף "שלמה" כתיב בתורה בין הפרטים,
והשמלה, שהיא בגד, הרי אינה מטמאה
במגע ובמשא, ושוב יכולים אנו ללמוד אף
את אלו שאין נבלתם מטמאה במגע ובמשא
מ"שלמה", שהרי הם על כל פנים דומים
לפרט של "שלמה"?!?

אמרי בני הישיבה לפרש: **אנן** **בבעלי חיים**
בלבד הוא **דקאמרינן**, דהיינו: **אימא** [שמא
נאמר]: **בבעלי חיים, דבר שנבלתו מטמא**

שבהקדש לא שייך גלגול.
ולכאורה לפי שיטתם שאין שני מיעוטים
להקדש, ואם אכן סוברים הם כיסודו של הגר"ח
שבקדשי מזבח החיוב הוא להקדש, לכאורה אין
מקום לקושייתם, שהרי שפיר תמצא גלגול
בקדשי מזבח, וכגון שנתחייב לבעל הקדשים
שבועה מאיזה מקום, ומגלגל עליו שבועה על
קדשי המזבח שהפקיד בידו, שהרי הם שלו;
וראה "שער משפט" סימן טז סק"ב.

וכל זה הוא לפי שיטתם, אך לשיטת הרמב"ם
שיש פסוק נפרד הממעט את קדשי המזבח,
ואילו הפסוק "רעהו" שמביאה כאן הגמרא הוא
למעט קדשי בדק הבית, אם כן אכתי תיקשי
קושיית התוספות.

10. נבלת העוף שונה מנבלת חיה ובהמה,

הם להקדש, והיינו דוקא בקדשי בדק הבית ששל
הקדש הוא, אך אין בזה די כדי למעט את הגונב
קדשי מזבח שהם של הבעלים, ואילו היה
משלם, הרי לבעלים היה משלם, ולזה צריכים
פסוק נוסף "וגונב מבית האיש" ולא מבית
הקדש; וכן לאידך גיסא המיעוט של "וגונב
מבית האיש" אינו אלא בדבר שהוא של בעלים,
והוא קדוש לשמים, אבל הגונב נכסי הקדש כיון
שהבעלות היא של ההקדש, אין כאן חסרון
ב"וגונב מבית האיש" כי גם ההקדש בכלל איש,
לחייב על גניבת נכסיו, וראה שם ביתר ביאור.

ה. והנה באות א הובאה קושיית התוספות,
למה הוצרכה התורה למעט ב"טוען טענת גנב"
את ההקדש, והרי בלאו הכי לא תמצא שבועה
להקדש, כיון שאין נשבעין להקדש, וכפי
שהוסיפו התוספות בשבועות מב א לפרש,